

grunden for Thorkild Dahls indsats for at få bygget Jyske Asyl ved Århus. Alle fire brødre gik på latinskolen i Århus, hvorefter de to ældste studerede jura i København. 1834 blev Thorkild Dahl cand.jur. og startede en prokuratorvirksomhed i Århus. Han specialiserede sig i ejendomshandel, tjente gode penge under de opadgående konjunkturer og købte i 1838 godset Moesgård syd for Århus, først sammen med en anden, siden blev han enejer. Hans politiske karriere startede i Viborg Stænderforsamling, fortsatte i den grundlovgivende rigsforsamling og siden i Landstinget. I 1855 blev Dahl departementschef i Indenrigsministeriet for det departement, der siden blev til Landbrugsministeriet, men allerede i 1857 blev han stiftamtmand i Århus og trak sig tilbage til sin fødeby. Monrad tilbød ham i 1860 posten som indenrigsminister, men han afslog. Sine sidste år tilbragte han på Moesgård, hvor han ligger begravet i haven, og hvor han efterlod sig et stort bibliotek, der er bevaret op til nutiden. Det er en udmærket lille bog, Jens Skriver har begået om denne sympatiske skikkelse. Måske ville et par dybere spadestik føje lidt mere skygge og dermed lidt mere profil til billedet. »Dahl var en mester i at opfange radikale strømninger«, hedder det blandt andet hos Skriver. Kapitalist og ejendomsmand var han også. To bøger og en god del af en tredje om denne politiker kan synes meget, eftersom han jo ikke hørte til de fremmeste, men appetitten er vakt. Man er ikke helt mæt efter disse små bøger.

Steen Busck

Niels Petersen og Helle Blomquist: *Sundhed, Byrokrati, Politik*. Udgivet ved Helle Blomquist og Michael Hertz. Stat, forvaltning og samfund. Studie 7. (Jurist- og Økonomforbundets forlag, 1996). 260 s., 195 kr.

Den foreliggende bog, der omhandler det danske sundhedsvæsen og forskningen i sundhedsvæsenets historie, består i realiteten af to separate dele, uden at denne struktur i udgangspunktet var til sigtet. Første del er skrevet af Niels Petersen i perioden fra 1962-89, og her udredes forholdene omkring Det kgl. Sundhedskollegiums oprettelse i 1803 og dets arbejde, indtil kollegiet i 1907 blev nedlagt som det sidste af enevældens kollegier og erstattet af den nuværende Sundhedsstyrelse. Kollegiet, der var landets øverste lægelige myndighed, blev oprettet som en administrativ reform for at skaffe en »koordineret sagkyndig bistand« (s. 31) til statsadministrationen – først i form af Danske Kancelli og siden i form af Justitsministeriet.

Niels Petersen fokuserer i sin fremstilling på, hvordan sagkundskaben inden for sundhedsvæsenet i løbet af 1800-tallet kom til at indtage en ny position i forhold til den offentlige administration, idet han på baggrund af indgående kildestudier undersøger den rolle, som Sundhedskollegiet kom til at spille for lovgivningen for og administrationen af sundhedsvæsenet. Dynamikken i udviklingen ser han især i den efterhånden mere direkte uoverensstemmelse om indflydelse, som udspandt sig mellem det juridiske bureaukrati og magten på den ene side, og den lægelige sagkundskab og faginteresser på den anden side – det der i sidste ende ledte til kollegiets opløsning. Det er i perioden efter århundredskiftet, at Niels Petersen har sin særlige interesse, og dette ses af, at en tredjedel af fremstillingen omhandler den konflikt, som da udspandt sig mellem justitsminister P.A. Alberti og et Sundhedskollegium, der folte sig stadig mere tilsidesat.

Anden del af bogen er skrevet af Helle Blomquist som et supplerende efterskrift. Hensigten med efterskriftet er dels

at give et kortfattet overblik over den politiske og organisatoriske sammenhæng, som Sundhedskollegiet indgik i, og dels at placere Niels Petersens fremstilling inden for forskningen i sundhedsvæsenets historie. Således trækker Helle Blomquist hovedtrækkene op for sundhedsvæsenets udvikling fra 1800 til 1950, og breder derved også perspektivet ud til at omhandle sundhedsvæsenets øvrige professioner som f.eks. jordemødre og apotekere og de større opgaver, der blev varetaget inden for sundhedsvæsenets rammer, som f.eks. opførelse af sygehuse og indsats for offentlig hygiejne.

Den forskningshistoriske oversigt dækker perioden fra 1840 til 1992 med særlig vægt på den nyeste forskning. Der er lagt skillelinier ind i henholdsvis 1963 og 1985, som ifølge Helle Blomquist markerer »afgørende nybrud i synet på sundhedsvæsenet« (s. 219). I første periode blev sundhedsvæsenets historie hovedsageligt skrevet indefra – af historisk interesserede læger – og

fremstillingerne fungerede ofte som partsindlæg i verserende debatter om påtænkte reformer. I anden periode giver den nye interesse for social- og kulturhistorie en bredere baggrund for faghistorikeres arbejde med sundhedsvæsenet, og dette sættes ud fra forskellige tilgangsvinkler ind i en mere overordnet samfundsmæssig sammenhæng. Her placerer Niels Petersen sig ved at gøre sundhedsvæsenet til en del af den politisk-administrative historieskrivning. Efter 1985 er temaerne for forskningen i sundhedsvæsenet blevet bredt yderligere ud, idet andre metoder og teorier er blevet inddraget. Et nyt træk var her, at analyserne blev mere kritiske i deres syn på sundhedsvæsenet og dets resultater.

Bogen udgør således en helhed af den detaljerede fremstilling om Sundhedskollegiet og oversigten over hovedtrækkene i sundhedsvæsenets udvikling og forskningen heri, og den er dermed en god indgangsvinkel for den, der ønsker et hurtigt overblik over emnet.

Kirsten Møller Nielsen

DET 20. ÅRHUNDREDE

Rasmus Kreth: *Pilestræde under pres. De Berlingske Blade 1933-45*. (Gyldendal, 1998). 478 s., 250 kr.

Det Berlingske Hus har valgt at fejre sin 250 års fødselsdag med en alsidig kortlægning af bladhusets og det omgivende samfunds historie siden grundlæggelsen i 1749. I en særlig jubilæumspublikation har man besluttet at gribe fat i det kontroversielle tema, der handler om De Berlingske Blades holdninger til det nazistiske Tyskland og den måde, hvorpå de håndterede de særlige pressevilkår under den tyske besættelse af Danmark.

Forfatteren Rasmus Kreth, der er tilknyttet Institut for Grænseregionsforskning, har tidligere behandlet aktionen mod de danske jøder i 1943. Han har til skildringen af *Berlingske Tidendes* historie haft frie hænder og ubegrænset adgang til bladhusets arkiver, og ingen fra husets ledelse eller redaktioner har haft indflydelse på resultatet. Til gengæld har Rasmus Kreth kunnet drage nytte af rigsarkivar Johan Peter Noacks og fhv. rigsantikvar Olaf Olsens gennemgang af manuskriptet. Berlingskes ledelse har med åbne øjne valgt et kontroversielt tema for jubilæumsværket.